

Kucharska-Cybuch

Aleksandra
Kucharska-Cybuch

MEDZI ILUMINÁCIOU A DIVADLOM

Iluminácia dáva lesk rukopisu miniatúrnou ornamentálnou kresbou; objavuje sa v incipitoch (veľké písmená na začiatku kapitol), aj na okraji papiera alebo listu a občas formou interlúdií. Významový vzťah týchto, niekedy imponujúcich miniatúr, čo do obsahu textu sa dá vycítiť, je však vzdialený...

Komiks (najmä v obrazových publikáciách, ktorý sa objavoval v 70-tych rokoch 20. storočia, a ktorého tvorcom bol francúzsky výtvarník Tardi), zmenil tento vzťah. Poviedka, spôsob rozprávania, fabula, ktoré boli realizované v jazykovom zápise, sú sotva scenárom pre sériu vizuálnych predstavení, ktoré sa stávajú základným nosičom odkazu. V kresbe sú predstavení nielen hrdinovia, ale aj scenár a okolnosti fabuly. Text vedie len k popisu jednotlivých udalostí a viet vypovedaných kreslenými postavami. Bola teda vykonaná radikálna zmena a dokonca aj zvrät funkcií nosičov – text bol presunutý na druhé miesto, na prvé sa dostal vizuálny odkaz, ktorý nám takmer sám rozpráva akúsi historiku...

Medzi týmito dvoma krajnými vzťahmi, medzi textom a obrazom, je situovaná ilustrátorská činnosť Aleksandry Kucharskej-Cybuch.

Jej ilustrácie si vyhradzuju špecifickú (väčšiu) úlohu voči textu a v knihách s jej ilustráciami si vymedzuju iné proporcie toho, čo je viditeľné a toho, čo je jazykové. Asi práve preto tieto konglomeráty kombinovaného odkazu (t. j. knihy – najmä rozprávkové a fantastické) sa tak dobre predávajú a vďaka tomu ich vydavatelia vydávajú s takým entuziazmom.

Preto sa v knižkách ilustrovaných A. Kucharskou-Cybuch stáva, že už dávno známe rozprávky o Snehovej kráľovnej, Snehulienke a siedmich trpaslíkoch a podobné, spriatelnené so scénografiou ilustrácie (a s typografickou úpravou autorky), sú zrazu krajšou alebo úplne odlišnou verziou spomínaných rozprávok. Ako by dostali nový dokonalý šat. A toto nové pretlmočenie rozprávky, objavené v starej známej fabule, je spoločným výsledkom pôsobenia ilustrácií A. Kucharskej-Cybuch „doložených“ k textu.

Samozrejme text je na prvom mieste a ilustrátorka z neho vychádza, ale využíva ho špeciálnym spôsobom, a to tak, že sa z literárneho textu dozvedá, čo má nakresliť. Text je pokynom a nie tematickým základom kresby, idea kresby sa nenachádza v texte, idea kresby, ktorá sprevádza text, sa nachádza tam, kde sa nachádza idea textu. To je

tá istá idea a podľa nás ide o ideu ponorenú do oblasti archetypov skupinovej nevedomosti. Znie to možno trochu nezrozumiteľne, ale je to celkom jednoduché – veď Kucharska-Cybuch má takú vlastnosť, že sa jej darí dostať sa k zásobám archetypových obrazov, idúc po stope textových obrazov a tam majú práve pôvod témy kresieb, a ich vzťah k textu je teda sprostredkovaný archetypom. Preto neexistujú priame vzťahy medzi textom a ilustráciou,

avšak je tu podobnosť, ktorá má – ako bolo povedané – charakter alegórie.

Tento prístup k onej „studni obrazov“ získaný kresliarom, má svoje konzekvencie v samotných obrazoch Aleksandry Kucharskej-Cybuch: obrazy vyzerajú tak, ako by boli kopírované z už existujúcich vzorcov a určite môžu byť kopírované práve z týchto archetypových prototypov všetkého, aj z textu s jeho pojmovými obrazmi.

Napokon genéza tohto zvláštneho javu či pocitu odberateľa – diváka, poslucháča, čitateľa – je možno iná: veď Kucharska-Cybuch je absolventkou fakulty scénografie Akadémie krásnych umení v Krakove a aktívne pôsobí ako scénografka... Jej učiteľmi boli dvaja významní scénografi – Kazimierz Wiśniak a Jerzy Skarżyński a obaja sú aj výbornými a úspešnými tvorcami kreslených a grafických prác. Presne tak je to aj s ich študentkou Aleksandrou Kucharskou-Cybuch...

Teatrálnosť jej vizuálneho odkazu je veľmi zreteľná a to v dvoch aspektoch. Prvý sa týka samotných ilustrácií. Väčšina z nich je takmer výlučne zložená zo scénického priestoru, teda z priestorového usporiadania, z akýchsi priestorov sveta, kde obrovskú úlohu (tak ako v divadle) zohráva svetlo, ktoré transformuje divadelné perspektívy. V takto vymyslenom vesmíre sa objavujú postavy hercov, ktorých poznáme z jazykovej verzie; hrdinovia sa menia na hercov tohto divadla a ako obyčajne zamotaných a skrytých vo svete, ktorý ich obklopuje, vo svete, ktorý je hlavným aktérom týchto ilustrácií, týchto scén, týchto filmových záberov, tohto divadla.

Tento jav je v súlade s úlohou a funkciou divadelnej dekorácie, počnúc talianskou fantastickou operou zo sedemnásteho storočia, kde javiskový obraz zohrával podstatnú úlohu v odkazovaní na obsah vyrozprávaný hereckou fabulou, ktorá sprevádzala udalosti a rozprávala poviedky o citoch. Scénografické prostredie týchto fantastických rozprávok samo „ešte raz“ rozprávalo tieto poviedky, takisto ako to robia divadelné ilustrácie Kucharskej-Cybuch... A druhý aspekt: v kontexte takýchto „ilustrácií“ je poviedka obsiahnutá v jazyku, legendárna poviedka, rozprávková poviedka, ktorá sa

zaćna prenášať na vety vypovedané hercami ukrytými Kucharskou-Cybuch vo svete divadla; to znamená, že text rozprávky sa nemôže, nesmie, ba už sa ani nedá čítať potichu: vety v divadle sa vyjadrujú hlasom, menia sa na akustické kvality a aj knihy s ilustráciami Kucharskej-Cybuch si vyžadujú čítanie nahlas, čo je v súlade s požiadavkou druhu rozprávky: rozprávka sa rozpráva a rozprávka sa počúva, nečíta sa potichu... A toto všetko spôsobujú divadelno-priestorové a filmovo-svetelné svety, ktoré sú ilustráciami Aleksandry Kucharskej-Cybuch. To ony tak veľmi menia (k lepšiemu) susediace texty.

Tieto obrazy majú ešte jednu neobyčajnú vlastnosť: veď tým, že existujú v masovej komunikácii, zachovávajú si vlastnosť osobnej, personifikovanej, lyrickej výpovede, čo je vlastnosťou elitného a skutočne tvorivého diela kvalitného umenia.

Je to neobyčajná vlastnosť, s ktorou sa v masovej kultúre nestretáme tak často, ba čo viac, autorka ju nedosahuje pomocou akýchsi formálnych licencií, takých ako sú deformácia, kompozičný formalizmus a pod. Jej knižné obrazy plnia všetky požiadavky ilustrácie, vrátane ilustrácie určenej deťom, obsahujú navyše osobnú a vážne poňatú umeleckú výpoveď autorky.

Maciej Szybist

POMIĘDZY ILUMINACJĄ A TEATREM

Iluminacja to uświetnienie miniaturowym rysunkiem ornamentalnym rękopisu; pojawiają się w incipitach (duże litery na początku rozdziałów), także na marginesach kartki czy karty a czasem w formie przerywników. Stosunek znaczeniowy tych, imponujących niekiedy, miniatur do zawartości tekstu jest wyczuwalny ale jednak odległy...

Komiks (zwłaszcza albumowy, pojawiający się w latach 70-tych XX wieku, którego głównym twórcą był francuski artysta Tardi) zmienił tę relację. Opowieść, narracja, fabuła realizowane w zapisie językowym są zaledwie scenariuszem dla serii przedstawień wizualnych, które stają się zasadniczym nośnikiem przekazu. Nie tylko bohaterowie, również scenografia i okoliczności akcji przedstawiane są w rysunku. Tekst sprowadza się do podpisów poszczególnych scen lub kwestii wypowiedzianych przez rysowane postacie. Dokonała się więc radykalna zmiana, a nawet odwrócenie funkcji nośników – tekst wycofany został na drugi plan, na pierwszy wysunięto przekaz wizualny, który niemal samodzielnie opowiada nam jakąś historię...

Pomiędzy tymi dwoma skrajnymi relacjami pomiędzy tekstem a obrazem sytuuje się działalność ilustratorska Aleksandry Kucharskiej-Cybuch.

Jej ilustracje wyznaczają sobie specyficzną (większą) rolę wobec tekstu, określając w książkach z jej ilustracjami, inne proporcje tego co widzialne i tego co językowe. Chyba właśnie dlatego te konglomeraty przekazu kombinowanego (t. j. książki – zwłaszcza bajkowe i fantastyczne) są tak chętnie kupowane, i tym samym, z takim entuzjazmem wydawców, wydawane.

Tak to się dzieje w tych ilustrowanych przez Kucharską-Cybuch książkach, że znane już z dawną opowieści, o Śnieżce, Sierotce Ma-

rysi czy inne im podobne, stowarzyszone ze scenografią ilustracji (i zaprojektowanym przez tę samą artystkę układem typograficznym) Aleksandry Kucharskiej-Cybuch, stają się nagle trochę piękniejszą albo zgoła odmienną wersją tych znanych opowieści, zupełnie tak, jakby bajka zyskała doskonale nowe tłumaczenie. Ale te nowe, odkryte w starej i znanej fabule znaczenia, są właśnie wynikiem współopowieści, jaką są owe już nie całkiem ilustracje Kucharskiej-Cybuch „dołożone” do tekstu językowego.

Oczywiście tekst jest „pierwszy” a ilustratorka z niego „korzysta”, jednak ilustratorka korzysta z niego w sposób specjalny, mianowicie tak, że dowiaduje się z tekstu literackiego gdzie ma szukać tego, co ma narysować, tekst jest wskazówką a nie podstawą tematyczną rysunku, idea rysunku nie znajduje się w

tekście, idea rysunku towarzyszącego tekstowi znajduje się tam, gdzie idea tekstu się znajduje; to jest ta sama idea i naszym zdaniem jest to idea pograżona w sferze archetypów nieświadomości zbiorowej. Brzmi to może trochę niejasno, ale jest dość proste – otóż Kucharska-Cybuch ma taką właściwość, że udaje się jej dotrzeć do zasobu obrazów archetypicznych idąc śladem obrazów tekstowych i stamtąd właśnie pochodzą tematy rysunków, a więc ich stosunek do tekstu jest zapośredniczony przez archetyp. Dlatego właśnie relacji bezpośrednich pomiędzy tekstem a ilustracją nie ma, jest natomiast bliskość mająca – jak to powiedziano – charakter alegorii.

Ten, uzyskany przez rysownika, dostęp do owej „studni obrazów” ma swoje konsekwencje w samych obrazach Aleksandry Kucharskiej-Cybuch: wyglądają one mianowicie tak, jakby były kopiowane z już istniejących wzorców, i istotnie być może są kopiowane, właśnie z tych archetypicznych pierwowzorów wszystkiego, także i tekstu z jego obrazami pojęciowymi.

Może zresztą geneza tego dziwnego zjawiska czy uczucia odbiorcy widza, słuchacza, czytelnika jest inna: otóż Kucharska-Cybuch jest absolwentem wydziału scenografii Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, działa zresztą aktywnie jako scenograf... Jej nauczycielami byli dwaj wybitni scenografowie Kazimierz Wiśniak i Jerzy Skarżyński, obaj będący także doskonałymi i wziętymi twórcami prac rysunkowych i graficznych... Tak właśnie, jak stało się to z ich studentką, Aleksandrą Kucharską-Cybuch...

Otóż teatralizacja jej wizualnego przekazu ilustracyjnego jest bardzo wyraźna, i to w dwóch aspektach. Pierwszy dotyczy samych ilustracji. Większość z nich składa się prawie wyłącznie z przestrzeni scenicznej, są to aranżacje przestrzenne, jakies przestrzenie świata, gdzie ogromną rolę (tak właśnie jak dzieje się to w teatrze) odgrywa światło, kształtujące te teatralne perspektywy. W tak pomyślanym kosmosie pojawiają się postacie aktorów, tych, których znamy z wersji językowej; bohaterowie zmieniają się w aktorów tego teatru, a i to zwykle wplątani, skryci w tym świecie ich ogarniającym, w świecie, który jest głównym aktorem tych ilustracji, tych scen, tych ujęć filmowych, tego teatru.

To zjawisko jest zgodne z rolą i funkcją dekoracji teatralnej od XVII wiecznej, włoskiej opery fantastycznej, gdzie obraz sceniczny pełnił zasadniczą rolę w przekazywaniu treści opowiadanych przez aktorską narrację relacjonującą zdarzenia i snującą opowieści o uczuciach. Otoczenie scenograficzne tych fantastycznych opowieści samo opowiadało te opowieści „raz jeszcze” tak samo właśnie jak czynią to ilustracje teatru ilustracji Kucharskiej-Cybuch.... I drugi aspekt: w kontekście takich „ilustracji”, opowieść zawarta w języku, opowieść legendarna, opowieść bajeczna zaczyna przekładać się na kwestie wypowiediane przez ukrytych w świecie teatru Kucharskiej-Cybuch aktorów; to znaczy, że tekst bajki już nie może, nie powinien, nie nadaje się do cichego czytania: kwestie w teatrze wypowiada się głosem, zmieniają się w akustyczne jakości i także książki z ilustracjami Kucharskiej-Cybuch wymagają głośnego odczytania, co jest zgodne z wymogiem gatunkowym bajki: bajkę się opowiada i bajki się słucha, nie czyta w ciszy.... I to wszystko sprawiają owe teatralno-przestrzenne i filmowo-świetlne światy, będące ilustracjami Aleksandry Kucharskiej-Cybuch. To one tak bardzo odmieniają (na lepsze) sąsiadujące z nimi teksty

Obrazy te mają jeszcze jedną, niezwykłą właściwość: otóż funkcjonując w masowej komunikacji zachowują właściwość osobistej, spersonalizowanej wypowiedzi lirycznej, co jest cechą przekazu elitarnego i prawdziwie twórczego dzieła sztuki wysokiej.

To niezwykła i niespotykana w kulturze masowej właściwość, tym bardziej, że nie jest ona osiągnięta przez autorkę przy pomocy jakichś licencji formalnych, takich jak deformacja, formalizm kompozycyjny itp. Jej obrazy książkowe spełniają wszelkie wymogi ilustracji dziecięcej nie zrywając (a nawet wręcz przeciwnie) z osobistą i serio traktowaną wypowiedzią artystyczną autorki.

Maciej Szybist

BETWEEN ILLUMINATION AND THEATRE

Illumination is the embellishment of a manuscript with miniature decorative drawings. It appears on the capital letter at the beginning of each chapter, and also in the margins of the page and as demarcating flourishes. The semantic relationship of these often striking miniature devices to the content of the text is perceptible yet somehow distant.

Comics (especially those in album form which appeared in the 1970^s and whose main exponent was the Frenchman Tardi) changed this relationship. A story, a narrative, or a fable in written form simply provides a screenplay for a series of visual representations, which are the principal bearers of the message. It is not only the heroes but also the scenography and circumstances surrounding the action which are presented in the drawings. The text is limited to the captions under each frame or to the words said by the figures in it. A radical change has taken place and even, one might say, a reversal of semantic roles. Text has moved into the background and the visual message, which alone virtually tells the story, has been brought to the fore...

Between these two extreme relations, between text and picture, lies the work of the illustrator Aleksandra Kucharska-Cybuch.

Her illustrations set out to play a specific (that is to say, larger) role in relation to the text, and delineate different proportions between what is seen and what is read in the books she illustrates. Perhaps this is why these conglomerates of assembled messages – books, especially fairy stories and fantasy fiction, are so eagerly bought and by the same token published with such enthusiasm.

In the books illustrated by Kucharska-Cybuch, her scenography of illustration, together with her own typography, suddenly make familiar stories like Snow White, The Orphan Marysia (Sierotka Marysia) and others seem a bit more beautiful or appear to be totally different versions of these well known stories, as if they had been given excellent new translations. But the new meanings discovered in these old familiar tales are in fact the result of their co-telling. The same is true of

her illustrations; when added to the written text they are no longer entirely hers. Of course, text comes "first" and the illustrator "uses" it, but she does so in a special way. She learns from the literary text where she should search for what to draw. For her the text is only a pointer and not the thematic basis for the drawing. The idea for what to draw is not found in the text; the idea for the drawing accompanying the text is found where the idea for the text itself was found. They are one and the same and to us they seem steeped in the archetypes of our collective unconscious. This may sound a little unclear, but it is easy enough

to understand. Kucharska-Cybuch has the ability to tap into a store of archetypal images by following clues in the text. This is where the themes for her drawings come from. So their relationship to the text is mediated through the archetype and this is why there is no direct relationship between text and illustration. There is however a closeness which has, as already stated, an allegorical character.

This access to a "well of images" forged by the artist has consequences for the pictures themselves. They look as if they have been copied from existing models. And indeed perhaps they have been copied from those very archetypal prototypes of everything, including the text itself with its mental images. But perhaps the genesis of this odd phenomenon or the feelings of the recipient – viewer, listener, reader – is of a different nature for Kucharska-Cybuch is a gra-

duate of the Department of Stage Design of the Academy of Fine Art in Krakow, where she is actively engaged in stage design. She was taught at the Academy by Kazimierz Wiśniak and Jerzy Skarżyński, both of whom are excellent stage designers and renowned graphic artists, just as is their student Aleksandra Kucharska-Cybuch.

The theatricalization of her visual illustrated message is clearly evident and is so in two aspects. The first concerns the illustrations themselves, most of which are entirely made up of scenic space. They are spatial arrangements, earthly spaces where a major role (as in theatre) is played by the lighting, which creates theatrical perspectives. In a thus conceived cosmos there appear the figures of actors, those whom we know from the written version. The heroes turn into the actors in this theatre and are usually enmeshed and concealed in this all-encompassing world, a world which is the principal actor in these illustrations, these scenes, these film shots, this theatre.

This phenomenon is in keeping with the role and function of theatre decoration in 17th century Italian opera fantastique, where scenery played an essential role in conveying the meaning of the narration, in recounting events and emotions. The stage design of these fantastic stories told the story "all over again", just as do the illustrations of Kucharska-Cybuch's theatre of illustration.

The second aspect, within the context of such "illustrations", the story contained in the written language, the legend, the fairy story starts to translate itself into the lines spoken by the actors hidden in the theatrical world of Kucharska-Cybuch, which means that the text of the story cannot be, nor should be, nor is suitable for silent

reading. Lines in the theatre are spoken out loud; they have acoustic properties. And, equally, books illustrated by Kucharska-Cybuch demand to be read out loud, which is totally in keeping with the very nature of stories. Stories are told and stories are listened to; they are not read silently. And this is all achieved by the teatro-spatial and cine-spatial worlds which are Kucharska-Cybuch's illustrations, for it is they that so significantly (and for the better) transform the texts that accompany them.

These pictures have yet one more unusual characteristic. While part of mass communication, they retain their personal properties and their personalized lyrical expression, which is a characteristic of superior expression and of a truly creative work of high art.

This is a most unusual and unexpected thing to find in mass culture, all the more so because it is not attained with the aid of formal artistic license, such as the use of deformation, or compositional formalism. Aleksandra Kucharska-Cybuch's images fulfil all the requisites of illustrations for children without breaking with her personal and serious artistic expression in any way.

Maciej Szybist

Aleksandra Kucharska-Cybuch

Address: 30-350 Kraków
Zachodnia 10/63
Ph. 0048 12 2666517
Mobile ph.: 0605 610588
e-mail: cybuch@autocom.pl

Education: Academy of Fine Art, Krakow
She is dealing with drawing, book illustration, graphics and design of theatrical scenery.

Individual exhibitions

- 1989 – Krakow, Galery "B" PP Desa – exhibit of drawings
- 1991 – Krakow, BWA, exhibit of pastels, drawings and layouts four theatrical scenery
- 2000 – Amsterdam, Galery "Opsteker" – exhibit of drawings and illustrations – Haag, Polish Embassy – exhibit of drawings and illustrations
- 2001 – Kazimierz Dolny "Kunczewiczówka" – exhibit of drawings and illustrations

Common exhibitions

- 1993 – Maastricht – International Triennial of Graphics – Krakow, BWA – Graphics in Krakow "Generations"
- 1994 – Krakow, Gallery "Pryzmat" – exhibit of winner from the competition "The best graphics of month" from years 1991–1994

– Krakow, "Palace of Arts" – Spring painting saloon ZPAP

- 1995 – San Epidio a Mare – Krakow's graphics
- 1996 – Leiden – Polish graphics from Krakow – Düsseldorf, Prague, Sofia – Contemporary Polish Book Art
- 1996 – 1999 – Warsaw, Contemporary Book Art
- 1997 – Leiden, Genius Loci – exhibit of Krakow's graphics
- 1998 – Leiden, Central library – exhibit of graphics from Krakow
- 1999 – Bratislava, Biennial of Illustrations Bratislava (BIB'99)
- 2000 – Japan – Selected illustrators of BIB'99 – Durgerdam, Gallery "Opsteker" – Polish Art in Netherland
- 2002 – Bratislava, Biennial of Illustrations Bratislava (BIB'01)

Scenography, TV and theatrical realizations

Krakow – Old Theatre, Theatre Groteska, Kalisz, Białystok, Katowice

Vydala BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti, Bratislava,
k výstave v Poľskom inštitúte v Bratislave v marci 2003.

